

ทางเลือกเพื่อการแก้ปัญหา

จากการชี้ปัญหาของบุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว สามารถแยกออกเป็นปัญหาใหญ่ ๆ ได้ 7 ประการ คือ ปัญหาทางด้านความมั่นคง ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ปัญหาแรงงาน ปัญหาทางสังคม ปัญหาการว่างงาน และปัญหาของชาวไร่ชาวนา ปัญหาที่เผชิญอยู่เหล่านี้ ทำให้รัฐบาลต้องหาแนวทางหรือแนวนโยบายมาใช้ในการแก้ไข เพื่อเป็นการช่วยเหลือบรรเทาความทุกข์ยากให้แก่ประชาชน

ปัญหาต่าง ๆ ทั้ง 7 ประการ ที่กล่าวมานี้ ไม่ใช่เป็นปัญหาที่เพิ่งเกิดขึ้นในรัฐบาลชุดนี้ แต่ได้ก่อตัวและสะสมมานานแล้วตั้งแต่รัฐบาลชุดก่อนหน้านี้นี้ และเพิ่มมาปะทุรุนแรงขึ้นในรัฐบาลชุดนี้ เนื่องจากรัฐบาลเผด็จการทหารได้ใช้อำนาจเด็ดขาดในการปกครอง ทำให้เหตุการณ์สงบสุขเพราะไม่มีใครกล้าขึ้นมาเรียกร้องอะไร ปัญหาจึงสะสมมาเรื่อย เมื่อเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ยุคแห่งเสรีภาพและประชาธิปไตยได้เกิดขึ้น การต่อสู้ และเรียกร้องต่าง ๆ นานา จึงเกิดขึ้นมากมายอันอยู่ในยุครัฐบาลรักษาการของ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ รัฐบาลนี้จึงไม่ได้คิดแก้ไขปัญหามีอยู่ในขณะนั้นอย่างจริงจัง ทำเพียงแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเพื่อลดความรุนแรงลงไปในหนึ่ง ๆ เท่านั้น และเร่งรีบให้มีการร่างรัฐธรรมนูญให้เสร็จโดยเร็วเพื่อจะได้ทำการเลือกตั้งให้ได้รับรัฐบาลมาทำการแก้ไขปัญหาลงต่อไป

การชี้ปัญหาจากบุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวมา จึงเป็นปัญหาที่มีอยู่จริงในขณะนั้นเพราะได้สะสมมานานโดยไม่มีใครเข้ามาแตะต้องแก้ไขให้ลุล่วงไป เมื่อมีรัฐบาลชุดใหม่ที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน จึงเป็นตัวแทนของประชาชนที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหามีอยู่นี้ ทางฝ่ายรัฐบาลได้ทำการประมวลรวบรวมปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในขณะนั้นทุกด้าน แล้วก็กำหนดเป็นแนวนโยบายของรัฐบาลที่จะนำไปใช้แก้ไขปัญหาของประเทศ โดยประเมินจากการออกไปพบปะกับประชาชนโดยตรงเมื่อครั้งออกไปหาเสียงเลือกตั้ง รวมทั้งการประเมินจากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น จึงได้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหามาของรัฐบาลออกมา ทางด้าน

กลุ่มบุคคลอื่น คือ นักวิชาการ ข้าราชการ นักการเมืองฝ่ายค้าน รวมทั้งนักศึกษา ก็ได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหของประเทศตามแนวทางที่ตนเองได้ชี้ปัญหาไว้เช่นกัน

ปัญหาทุกปัญหาก็ต้องมีหนทางแก้ไข แต่หนทางแก้ไขจะเหมาะสมหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับวิธีการหรือแนวทางการแก้ปัญหานั้นว่าจะแก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้ถึงต้นตอของปัญหาหรือไม่ หากต้นตอของปัญหาไม่ได้รับการแก้ไข ปัญหานั้นก็ยังคงมีอยู่ต่อไป ปัญหาต่าง ๆ ที่ทั้งหลายที่กล่าวมาแล้วก็เช่นกัน แต่ละคนแต่ละกลุ่มได้ชี้ปัญหาออกมาว่ามีปัญหาอะไรบ้าง เมื่อชี้ปัญหาออกมาได้แล้วจะต้องคิดหาหนทางแก้ไขปัญหานั้นให้ด้วยจึงจะเป็นสิ่งที่ถูกต้อง กล่าวคือ ปัญหาที่กล่าวมาแล้วมีแนวทางในการแก้ไขอย่างไรบ้าง มีข้อดี ข้อเสีย อย่างไร เพื่อให้ได้แนวทางแก้ไขปัญหานั้นได้ถูกต้องตรงจุดมากที่สุด ดังนั้น ทุกกลุ่มจึงได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้นที่มีอยู่ในขณะนั้นออกมาตามแนวทางของตน โดยมุ่งหวังที่จะแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาความทุกข์ยากของประชาชนให้ได้มากที่สุด ซึ่งแต่ละกลุ่มได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้นไว้ดังต่อไปนี้

นโยบายในการแก้ไขปัญหของรัฐบาลบางประการ¹

ทางด้านเศรษฐกิจ

1. ต่อต้านและขจัดความยากจน โดยมุ่งให้ประชาชนที่บรรลุนิติภาวะทุกคนที่ทำงานมีรายได้อย่างน้อยไม่ต่ำกว่าเดือนละ 1,000 บาท ทั่วประเทศ ในการนี้รัฐบาลได้กำหนดแผนปฏิบัติการไว้สำหรับเขตชนบทและในเมืองแยกต่างหากจากกัน ดังนี้

1) แผนปฏิบัติการสำหรับเขตชนบท

ก. บรรเทาความทุกข์ยากเฉพาะหน้า

ในการนี้รัฐบาลได้จัดสรรเงินงบประมาณ จำนวน 2,500 ล้านบาท ให้สภาตำบลใช้จ้างแรงงานในท้องถิ่น ทำการขุดคูคลอง ทำฝายเก็บน้ำ เป็นต้น ในช่วงเวลาก่อนที่จะถึงฤดูกาลทำไร่ทำนา ซึ่งเป็นช่วงที่กำลังว่างงาน

¹โปรดดูรายละเอียดใน ภาคผนวก คำแถลงนโยบายของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี ต่อสภาผู้แทนราษฎร วันพุธที่ 19 มีนาคม 2518.

ข. วางแผนบรรเทาทุกข์ยากช่วงต่อไป

จะทำการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของชาติขึ้นใหม่ โดยยึดถือตามความต้องการของประชาชนแต่ละตำบลทั่วประเทศ ซึ่งทางรัฐบาลจะได้รับทราบจากทุกตำบล เมื่อสภาตำบลได้ใช้เงินก้อนแรกที่รัฐบาลจัดให้ตามความมุ่งหมาย จำนวน 2,500 ล้านบาท

ค. ผันเงินทุนจากสถาบันการเงินสู่เกษตรกร

รัฐบาลจะผันเงินทุนจากสถาบันการเงินทุกประเภทโดยเฉพาะธนาคารพาณิชย์เข้าสู่มือเกษตรกรในชนบทเพิ่มขึ้นจากเดิมจำนวนไม่น้อยกว่า 4,000 ล้านบาท และจะกระทำต่อเนื่องกันไปทุกปี เพื่อให้เงินทุนไหลสู่มือเกษตรกรครบถ้วนตามความจำเป็นในการผลิต ซึ่งจะต้องขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้โดยมุ่งที่จะให้เงินทุนจากสถาบันการเงินไหลเข้าแทนที่เงินทุนเอกชนซึ่งดอกเบี้ยแพงมากจนครบ

ง. เข้าประกันราคาผลิตผลของเกษตรกร

เพื่อให้เกษตรกรของชาติมีความมั่นใจในรายได้ที่จะได้รับจากการผลิตของตนว่า จะได้ในจำนวนค่าสุดเท่าใด รัฐบาลจะดำเนินการประกันราคาข้าวเปลือก ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง ถั่วเหลือง ปอ และพืชอื่น ๆ ที่เกษตรกรปลูกทำกันอย่างแพร่หลาย จนเป็นพืชหลักที่ทำรายได้ให้กับเกษตรกรจำนวนมาก รวมทั้งจะจัดอุปสรรคที่ชี้แจงวางมิให้ราคาพืชผลของเกษตรกรเคลื่อนไหวตามราคาตลาดโลกให้หมดสิ้นไปด้วย ส่วนชาวสวนยางพาราก็จะช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษทั้งในด้านการส่งเสริมการผลิตและการตลาด เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมอย่างแท้จริง

จ. ส่งเสริมการประมงและเลี้ยงสัตว์

รัฐบาลเห็นว่าอาชีพหลักของชาวไทยทุกประเภทจะต้องได้รับการส่งเสริมสนับสนุนอย่างทั่วถึงกัน ทั้งในด้านการผลิตและการตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชีพการประมงและเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเป็นอาชีพหลักที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศสูง และมีประชากรประกอบอาชีพเหล่านี้เป็นจำนวนมาก รัฐบาลจะเข้าอุปถัมภ์และสนับสนุนด้วยการจัดอุปสรรคที่ชี้แจงวางมิให้งานอาชีพนั้นมีรายได้สูง พอจะยึดถือเป็นงานสร้างความมั่นคงให้แก่ครอบครัวอย่างแท้จริง

2) แผนปฏิบัติการสำหรับในเมือง

ก. จะอาศัยโครงการสร้างอาคารสงเคราะห์จำนวน 20,000 หน่วย ต่อปี ซึ่งกำหนดหมายไว้เพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้มีรายได้น้อย และยั้งขาดที่อยู่อาศัยให้เกิดผล ในทางสร้างงานให้ประชาชนทำเพิ่มขึ้นด้วย

ข. จะดำเนินการให้ประชาชนผู้บรรลุนิติภาวะแล้วและมีรายได้ต่ำกว่า 1,000 บาทต่อเดือน ได้รับการสงเคราะห์ในประการดังต่อไปนี้อย่างครบถ้วน โดยจะดำเนินการ ให้เสร็จหลังจากเข้าบริหารงานแล้ว 6 เดือน คือ

(1) ได้รับสิทธิโดยสารรถประจำทางทุกสายโดยไม่ต้องเสีย ค่าโดยสาร เพื่อให้การสงเคราะห์ประการนี้สำเร็จตามเป้าหมาย จะดำเนินการแก้ไขระบบ สัมปทานเดินรถโดยสารเสียใหม่ และจะกำหนดให้ผู้ได้รับสัมปทานเดินรถโดยสาร จัดรถเฉพาะ เพื่อให้นักเรียนซึ่งเป็นบุตรของประชาชนผู้มีรายได้น้อยต่ำกว่าเกณฑ์ดังกล่าวโดยสารโดยไม่ต้องเสีย ค่าโดยสารด้วยเช่นกัน

(2) ได้รับสิทธิไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน ค่าหนังสือ และ ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาภาคบังคับสำหรับบุตรทุกคน

(3) ได้รับบริการด้านการรักษาความเจ็บป่วยโดยไม่ต้องเสีย ค่ารักษา

2. สร้างงานให้ประชาชนคนไทยในประเทศได้ทำทั่วทุกคน โดยกำหนดเวลาไว้ 5 ปี ตามแผนปฏิบัติการ ดังนี้

ก. จัดตั้งหน่วยสินค้าออกแห่งชาติขึ้น เพื่อทำหน้าที่ประสานทุกด้านที่เกี่ยวกับการ ส่งเสริมสินค้าออก รวมทั้งติดตามขจัดอุปสรรคและข้อเสียเปรียบในเรื่องการแข่งขันในตลาด ต่างประเทศ เพื่อให้โอกาสในการส่งสินค้าที่ผลิตได้ในประเทศทุกชนิดออกไปขายต่างประเทศ มีมากขึ้น ซึ่งย่อมจะมีผลในด้านการสร้างงานให้ประชาชนได้ทำถ้วนหน้ากัน

ข. โครงการจัดสร้างอาคารสงเคราะห์ 20,000 หน่วยนั้น จะทำให้คนมี งานทำโดยตรงถึงจำนวน 100,000 คน และมีงานทางอ้อมด้านต่าง ๆ อีก 250,000 คน

ค. จะดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง เพราะการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างงานให้คนทำได้มากอย่างและหลายแขนง

ง. ส่งเสริมให้คนในต่างจังหวัดมีงานทำอย่างกว้างขวาง โดยจะพยายามให้มีการลงทุนในต่างจังหวัดมากขึ้น ทั้งนี้กระทำได้โดยการยกเว้นภาษีบางอย่างเป็นพิเศษแก่ธุรกิจที่จัดตั้งและดำเนินการในต่างจังหวัด

จ. เพื่อช่วยเสริมให้การลงทุนทางธุรกิจแขนงต่าง ๆ ขยายตัวได้ง่ายขึ้น อันจะเป็นผลให้ประชาชนมีงานทำเพิ่มขึ้น รัฐบาลจะมอบหมายให้ธนาคารแห่งประเทศไทย ดำเนินมาตรการให้ปริมาณเงินในตลาดขยายตัวที่มีผลทางลดอัตราดอกเบี้ยลง

ฉ. จะส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ เฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนที่จะสร้างงานให้คนทำได้จำนวนมาก อย่างไรก็ตาม รัฐบาลนี้จะได้กำหนดเงื่อนไขการส่งเสริมให้เข้าไปในทางที่จะคุ้มครองผลประโยชน์ของประชาชนคนไทยและของประเทศไว้ให้ได้มากที่สุด อีกทั้งเป็นไปในทางที่จะจูงใจฝ่ายลงทุนได้ดีด้วย นอกจากนี้ยังจะกำหนดเงื่อนไขที่มีผลในทางป้องกันพิษภัยที่จะเกิดกับทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมไว้รอบคอบอีกด้วย

3. ต่อต้านภาวะเงินเฟ้อ รัฐบาลนี้ไม่มีเป้าหมายถึงขั้นที่จะขจัดภาวะเงินเฟ้อให้หมดสิ้นไป เพราะความจริงมีอยู่ว่าภาวะเงินเฟ้อนั้นยังไม่อาจจะหยุดยั้งไว้ได้ แต่พอจะผ่อนคลายให้เบาบางและช้าลงได้แน่นอน อย่างไรก็ตาม การให้การสงเคราะห์แก่ประชาชนที่มีรายได้น้อยประจำให้เพียงพอ เป็นทางที่จะบรรเทาความเดือดร้อนอันเกิดจากภาวะเงินเฟ้อที่ตกหนักอยู่กับประชาชนกลุ่มที่มีรายได้น้อยประจำและทำให้เบาบางลงได้ดีและเร็วที่สุด

มาตรการทางการคลังก็จำเป็นต้องใช้เข้าช่วยบรรเทาความเดือดร้อนอันเกิดจากภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรงด้วย ซึ่งรัฐบาลจะดำเนินการทันทีเมื่อเห็นว่าจำเป็น

อนึ่ง ระบบการค้าและการผลิตที่มีลักษณะเป็นการผูกขาด ก็เป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำให้ค่าครองชีพของประชาชนสูงขึ้น กิจกรรมที่มีลักษณะเป็นการผูกขาดมีทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชน ฉะนั้น เพื่อสกัดกั้นมิให้ค่าครองชีพของประชาชนสูงขึ้นเพราะการผูกขาด รัฐบาลนี้จะจัดตั้ง

หน่วยงานที่มีหน้าที่ติดตามพิจารณาและตรวจสอบการดำเนินงานทุกประเภทที่มีลักษณะเป็นการ
ผูกขาดขึ้น เพื่อจัดการดำเนินการที่เอารัดเอาเปรียบประชาชนโดยกิจการกลุ่มนี้อย่างทันที่

ทางด้านการบริหาร

รัฐบาลนี้ได้พิจารณาเห็นว่า การปรับปรุงภาวะการทำมาหากิน ภาวะความเป็นอยู่ของ
ประชาชนในชนบทซึ่งเป็นปัญหาเร่งด่วนของชาตินั้น จะสำเร็จมิได้เลยถ้ายังมีได้แก้ไขและปรับปรุง
กลไกบริหารในระดับต่าง ๆ เสียใหม่ ฉะนั้น ภารกิจรีบด่วนที่รัฐบาลนี้จะดำเนินไปพร้อม ๆ กับ
การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชาติดังกล่าวแล้วก็คือ การแก้ไขและปรับปรุงการบริหารท้องถิ่น
หัวใจของนโยบายการบริหารของรัฐบาลนี้ก็คือ การบริหารประเทศที่จะอำนวยความสะดวกให้ประชาชนมี
ภาวะในทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ดีขึ้นโดยเร็ว ดังนั้น การปฏิรูปการบริหารของรัฐจึงเป็น
สิ่งจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ รัฐบาลจะได้กำหนดแผนการเร่งด่วนที่จะดำเนินการปรับปรุงกลไก
การบริหารในขั้นต้นไว้ 2 ประการ คือ

1. กระจายอำนาจการบริหารไปสู่ท้องถิ่น โดยให้จังหวัดเป็นศูนย์กลางในการ
บริหารอย่างแท้จริง
2. ส่งเสริมการบริหารท้องถิ่นโดยสภาตำบล

ในประการแรกนั้น รัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่าในอดีตนั้น การบริหารของเราเป็นไป
ในลักษณะรวมอำนาจไว้กับส่วนกลาง หรือกับ กระทรวง ทบวง กรม ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการ
กระจายความเจริญไปสู่ชนบท และไม่เป็นผลดีต่อประชาชน รัฐบาลจึงได้กำหนดขั้นตอนในการ
แก้ไขปรับปรุงการบริหารใหม่ ดังนี้

ก. กระจายอำนาจการบริหารงานตามแผนงาน หรือนโยบายทุกประการที่จะต้อง
ดำเนินในท้องถิ่นจากส่วนกลางของทุกกระทรวง ทบวง กรม ไปยังจังหวัด และให้ผู้ว่าราชการ
จังหวัดเป็นศูนย์กลางรับผิดชอบดำเนินการให้บังเกิดผลงานที่กำหนดไว้ในแผนและนโยบายนั้น ๆ
ไม่ว่าจะเป็นงานของกระทรวง ทบวง กรม ไต่ก็ตามโดยตลอด ทั้งนี้ รัฐบาลจะได้พิจารณาแก้ไข
ปรับปรุงกฎหมาย กฎกระทรวง หรือระเบียบ ตลอดจนคำสั่งต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการ
กระจายอำนาจให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน

ข. จะดำเนินการกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ประชาชน กล่าวคือ จะเสนอกฎหมายปรับปรุงท้องถิ่นให้สอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ เพื่อเปิดโอกาสให้การปกครองท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ มีการบริหารตนเองโดยอิสระอย่างแท้จริง เพื่อส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นทุกจุด

ประการที่สอง รัฐบาลเห็นว่าประชาชนจำนวนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 85 อาศัยอยู่ในชนบท และทำมาหากินเลี้ยงชีพทางเกษตรกรรมซึ่งโดยทั่วไปแล้วมีรายได้ต่ำมาก การที่จะยกฐานะและรายได้ของชนกลุ่มนี้ให้สูงขึ้นได้ รัฐบาลจะต้องมีมาตรการในการดำเนินงานไว้อย่างสมบูรณ์ และรัฐบาลนี้เชื่อว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่จะบรรลุผลตามเป้าหมายได้นั้น จะต้องเป็นแผนที่กำหนดขึ้นจากท้องถิ่นและโดยท้องถิ่นนั่นเอง อีกนัยหนึ่งก็คือ การกำหนดแผนพัฒนาจะต้องเริ่มจากตำบลขึ้นมาอำเภอและจังหวัด แล้วประกอบเข้ารวมเป็นแผนรวมของชาติ มิใช่เป็นแผนที่กำหนดไปจากส่วนกลางเช่นในปัจจุบันนี้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เอง รัฐบาลนี้จึงได้กำหนดนโยบายส่งเสริมการบริหารท้องถิ่นโดยสภาตำบลไว้เป็นนโยบายเร่งด่วนประการหนึ่ง กล่าวคือ รัฐบาลนี้จะดำเนินการให้สภาตำบลเป็นหน่วยมูลฐานทางประชาธิปไตยและเศรษฐกิจ โดยจะมอบอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการปกครองตนเองอย่างเต็มที่ เช่น

ก. วางแผนพัฒนาตำบลทั้งระยะสั้นและระยะยาว พร้อมทั้งจัดทำงบประมาณและติดตามผลการปฏิบัติงาน

ข. มีอำนาจในการเก็บภาษีที่ดินและภาษีบำรุงท้องที่

ค. บริหารการสาธารณสุขและสถานอนามัย

ง. ควบคุมและดำเนินการสำรวจและปักหลักเขตเพื่อการออกเอกสารสิทธิในที่ดินของเกษตรกร เพื่อให้การออกเอกสารสิทธิในที่ดินกระทำไ้ครบถ้วนภายใน 4 ปี ตำบลใดเมื่อได้มีการกำหนดเขตกรรมสิทธิ์ที่ดินและออกเอกสารสิทธิครบถ้วนแล้ว ก็จะมอบหมายให้ตำบลนั้นดำเนินการปฏิรูปที่ดินตามแผนรวมของราชการส่วนกลางต่อไปทันที

จ. เข้าร่วมในการบริหารการศึกษาของตำบล

ฉ. ดำเนินการรักษาความสงบเรียบร้อยและป้องกันโจรผู้ร้ายภายในตำบล

รัฐบาลเห็นว่าสภาตำบลเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับปัญหาส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งย่อมจะต้องทราบถึงว่าราษฎรในท้องถิ่นกำลังประสบปัญหาใด หรือต้องการจะใช้วิธีการใดเพื่อภาวะการทำมาหากินและภาวะความเป็นอยู่ของตน รัฐบาลจึงเห็นว่าการมอบหมายให้สภาตำบลเป็นผู้กำหนดแผนพัฒนาของตนเองขึ้นเป็นสิ่งเริ่มต้นที่ถูกต้อง ภาระหน้าที่ของรัฐบาลก็คือ จัดสรรเงินงบประมาณให้สภาตำบลทุกแห่งรับไปดำเนินการ ในการจัดสรรงบประมาณนั้น รัฐบาลจะพิจารณาตามความจำเป็นและความเร่งด่วนซึ่งแต่ละตำบลจะต้องดำเนินการไป เพื่อแก้ปัญหาการทำมาหากินและการดำรงชีพของราษฎรส่วนใหญ่เป็นสำคัญ และเมื่อได้รับงบประมาณจากส่วนกลางไปแล้ว การสร้างงานในตำบลก็จะเกิดขึ้น - ซึ่งก็เป็นทางหนึ่งที่จะช่วยหนุนให้คนในท้องถิ่นมีงานทำและมีรายได้มากขึ้น และเป็นการลดแรงงานจากชนบทมิให้ไหลบ่าเข้าสู่ส่วนกลางอีกด้วย

ทางด้านสังคม

1. ลดช่องว่างระหว่างคนมีกับคนจน
2. สร้างระบบการศึกษาให้เป็นธรรมขึ้น
3. การเปลี่ยนค่านิยมทางสังคมของสังคมไทย
4. อำนวยความสะดวกสุขภายในบ้านเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ

ทางการต่างประเทศ

1. จะดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างอิสระ
2. จะส่งเสริมการค้าอยู่ร่วมกันโดยสันติวิธี
3. จะเปิดความสัมพันธ์กับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และถอนทหารต่างชาติออกจากประเทศ ในระยะเวลา 1 ปี
4. จะกระชับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน และสนับสนุนความร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาเซียนในทุกวิถีทาง

แนวความคิดหลักในการแก้ปัญหา

นโยบายในการแก้ไขปัญหาทางด้านต่าง ๆ ของรัฐบาลที่กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า เน้นการแก้ปัญหาให้แก่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบท ในเมืองนั้นมีความพยายามจัดสวัสดิการ ให้แก่ผู้มีรายได้น้อย ได้แก่ การรักษาพยาบาลฟรี การโดยสาธารณประจำทางฟรี และการจัดสร้างที่อยู่อาศัยเพื่อผู้มีรายได้น้อย เป็นต้น ส่วนในชนบทนั้นมีความพยายามช่วยเหลือเกษตรกร และการพัฒนาชนบท กล่าวคือ มีการประกันราคาผลผลิตผลการเกษตร การผันเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ จำนวน 4,000 ล้านบาท เพื่อเป็นสินเชื่อแก่เกษตรกรในการกู้ยืม การจัดสรรงบประมาณ 2,500 ล้านบาท ไปให้สภาตำบลเพื่อจ้างแรงงานให้ทำงานในฤดูแล้ง เพื่อพัฒนาสภาตำบลให้เข้มแข็งและเป็นการส่งเสริมประชาธิปไตยไปในตัวด้วย เป็นต้น

ในด้านความพยายามแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนนั้น รัฐบาลชุดนี้พยายามเน้นทางด้านชนบทมากกว่ารัฐบาลที่ผ่านมา แต่ไม่ใช่ว่าจะละเลยการช่วยเหลือประชาชนในเมือง ดังคำกล่าวของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ดังนี้

"ในด้านการช่วยเหลือประชาชนในเมืองที่ยากจนหรือมีรายได้น้อยก็มีเช่นกัน แต่คนในกรุงเทพฯ จะไปซุกคลอง ทำถนน เหมือนอย่างคนต่างจังหวัดไม่ได้ เพราะไม่รู้ว่าจะไปทำที่ไหน แล้วก็ทำไปทำไมเพราะมีพร้อมอยู่แล้ว รัฐบาลก็ให้การช่วยเหลือชดเชยด้วยการให้การรักษาพยาบาลฟรี ให้บริการรถเมล์ฟรี แก่ผู้มีรายได้น้อย นอกจากนี้ก็ยังมีโครงการจัดสร้างเคหะสงเคราะห์แก่ผู้มีรายได้น้อย เป็นต้น ผมกล้าพูดได้ว่าที่ผมสร้างเคหะสงเคราะห์ขึ้นมา 20,000 หน่วยนั้น เป็นรัฐบาลเดียวเท่านั้นที่ทำ นอกนั้นไม่เห็นมีใครทำเลย"²

เมื่อพิจารณาถึงนโยบายในการแก้ปัญหาของรัฐบาลแล้วจะพบว่า เป้าหมายแต่ละเป้าหมายจะมีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน โดยเน้นการสร้างงานและการพัฒนาบุคคล มีอยู่ นโยบายหนึ่งที่มีเป้าหมายในการแก้ปัญหาได้หลายปัญหา และเป็นนโยบายที่สำคัญที่สุดของรัฐบาล คือ นโยบายในการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาชนบทจำนวน 2,500 ล้านบาท นโยบายนี้เพียงนโยบายเดียวที่มีเป้าหมายที่จะแก้ปัญหาหรือบรรเทาปัญหาต่าง ๆ ดังนี้³

²สัมภาษณ์ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, 25 กันยายน 2529.

³เรื่องเดียวกัน.

1. เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนทุกข์ยากของชาวไร่ชาวนาที่ประสบปัญหาการเพาะปลูกไม่ได้ผลเนื่องจากฝนแล้ง น้ำท่วม ให้มีงานทำและมีรายได้
2. เพื่อสกัดกั้นการอพยพของชาวไร่ชาวนาในการเข้าไปหางานทำในกรุงเทพฯ จะให้ มีงานทำอยู่ในท้องถิ่นของตน เต็มปี ไม่ต้องทิ้งไร่นาของตนเองไป
3. เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสฝึกฝนประชาธิปไตยขั้นมูลฐานในทางปฏิบัติโดยผ่านทางสภาตำบล ให้รู้จักการถกเถียง การประชุม และการออกเสียงแสดงความคิดเห็นเพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่นของตน
4. เพื่อสร้างความผูกพันให้ประชาชนมีต่อท้องถิ่น และรู้จักหวงแหนสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ที่แต่ละคนได้มีส่วนร่วมในการคิดและสร้างขึ้น
5. เพื่อเป็นการชูง้างประชาชนและศรัทธาของประชาชนมาจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ ว่ารัฐบาลยังมีความสนใจและเอาใจใส่ต่อความทุกข์ยากของประชาชน และต้องการช่วยเหลือประชาชนในชนบท มิได้ทอดทิ้งประชาชนดังคำโฆษณาชวนเชื่อ เพื่อให้ประชาชนศรัทธาและจงรักภักดีต่อรัฐบาลและระบอบการปกครองที่เป็นอยู่

แนวทางในการปฏิบัติตามนโยบาย

โครงการที่จะดำเนินการตามนโยบายเงินผันเพื่อพัฒนาตำบลนั้น แบ่งออกเป็นโครงการหลักที่สำคัญ 3 ประเภท คือ⁴

ประเภทที่ 1 เป็นโครงการเกี่ยวกับการก่อสร้างโดยตรง ซึ่งได้แก่ งานขุดคูคลอง งานสร้างทำนบ ถนน ถังน้ำ อ่างเก็บน้ำ สะพานไม้ ฝายกั้นน้ำ หรืองานอื่นที่มีลักษณะคล้ายกัน

ประเภทที่ 2 เป็นโครงการเกี่ยวกับการซ่อมสร้างของที่มีอยู่เดิมแล้ว ซึ่งได้แก่ งานซ่อมปรับปรุง ขยาย ต่อเติม งานประเภทที่ 1 หรือ อาคารสิ่งก่อสร้างสาธารณะ เช่น โรงเรียน สถานีอนามัย ที่ทำการศูนย์ตำบล

⁴ สำนักนายกรัฐมนตรี, "ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิบัติตามโครงการพัฒนาท้องถิ่นและช่วยประชาชนในชนบทให้มีความทำในฤดูแล้ง พ.ศ. 2518 (ฉบับที่ 2)," 22 เมษายน 2518.

ประเภทที่ 3 งานติดตั้งเสาไม้คอน เพื่อวางสายไฟฟ้าอันเป็นงานสมทบกิจการไฟฟ้าตามโครงการก่อสร้างไฟฟ้าพัฒนาของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

นอกจากรัฐบาลจะได้กำหนดประเภทของโครงการทั้ง 3 ประเภทแล้ว รัฐบาลยังได้กำหนดไว้ว่าโครงการแต่ละประเภทนั้น จะต้องมึลักษณะ ดังนี้⁵

1. เป็นงานที่สามารถจัดทำให้เสร็จสิ้นทั้งโครงการหรือเป็นส่วนใหญ่ได้ ภายในระยะเวลาตั้งแต่เดือนเมษายน จนถึง เดือนกรกฎาคม 2518
2. เป็นงานที่สามารถใช้แรงงานได้ทั้งหมดหรือเป็นส่วนใหญ่ และเป็นแรงงานในท้องถิ่นทั้งหมดหรือเป็นส่วนใหญ่
3. เป็นงานที่ไม่ซ้ำกับงานตามโครงการที่ได้รับอนุมัติไปก่อนแล้ว
4. เป็นงานตามโครงการที่ไม่ผูกพันเงินงบประมาณในปีต่อไป

ในการเสนอขออนุมัติโครงการต่าง ๆ อยู่ในอำนาจหน้าที่ของ ปชล. เขต⁶ เจ้าหน้าที่ในระดับอำเภอ และจังหวัด จะไม่มีหน้าที่แก้ไขหรืออนุมัติโครงการแต่อย่างใดทั้งสิ้น ทั้งนี้เนื่องจากถ้อยนโยบายว่าทั้งอำเภอและจังหวัด ในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเป็นผู้รับทราบและสนับสนุนความต้องการแท้จริงของสภาตำบล ให้เกียรติแก่สภาตำบล โดยอำเภอและจังหวัดจะไม่เปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขความต้องการของสภาตำบลแต่ประการใด

เมื่อ ปชล. เขต พิจารณาตรวจสอบโครงการที่เสนอมาเห็นว่าเหมาะสมแล้วก็อนุมัติโครงการ โดยจะผ่านเรื่องให้จังหวัดและอำเภอเพื่อแจ้งให้สภาตำบลทราบ และให้ ปชล.ต. ในตำบลนั้น ๆ ดำเนินงานตามโครงการที่ได้รับอนุมัติ⁷

⁵ เรื่องเดียวกัน.

⁶ การดำเนินงานตามโครงการผันเงินนั้น ทำการบริหารในรูปของ "คณะกรรมการโครงการพัฒนาท้องถิ่นและช่วยประชาชนในชนบทให้มึงานทำในฤดูแล้ว" เรียกชื่อย่อว่า "ปชล." คณะกรรมการดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับชาติ ระดับเขต และระดับตำบล.

⁷ เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม, วิเคราะห์โครงการผันเงินในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง (กรุงเทพฯ: สมาคมเศรษฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์, 2518), หน้า 25.

ทั้งหมดนี้เป็นแนวนโยบายของรัฐบาลในทางปฏิบัติที่พยายามจะช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ยากให้แก่ประชาชนที่ตรงกับความต้องการของประชาชนให้มากที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้คิดและดำเนินการเองไม่ใช่กำหนดโดยทางราชการเหมือนที่ผ่านมา ดังคำกล่าวของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ในเรื่องนี้ว่า

"... กระทบเป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อปี พ.ศ. 2518 ได้ดำเนินการบริหารราชการแผ่นดินด้วยความเชื่อในประชาชนตลอดมา ยกตัวอย่างเช่น เงินผันที่ส่งไปช่วยเหลือพี่น้องในต่างจังหวัด กระทบไม่ได้ให้ข้าราชการประจำเข้าไปเกี่ยวข้อง หนแรกผมส่งออกไปตำบลละ 480,000 บาท ให้เขาได้กิจการทำงานของเขาเอง อาศัยแรงกำลังปัญญาของประชาชนให้ได้พัฒนาตำบลในแต่ละตำบล โดยที่ราษฎรที่มาทำงานเพื่อการนี้ให้ได้รับค่าจ้างเป็นรายได้เพิ่มเติมจากการทำไร่ไถนา ซึ่งได้ทำงานเพียงปีละ 5 เดือน อีก 7 เดือน อยู่เปล่า ๆ หนที่สองผมจ่ายไปอีกตำบลละ 600,000 บาท แล้วผมมอบอำนาจเด็ดขาดให้แก่สภาตำบลซึ่งเป็นสภาของประชาชน เขาจะเอาอะไรเขาตัดสินเองผมไม่ได้ไปเกี่ยวข้องไม่ให้นายอำเภอ ผู้ว่าฯ อะไรเข้าไปวุ่นวายห้ามปรามอะไรเขา ผมขอไว้อย่างเดียวจะให้เงินไปให้สร้างประโยชน์ที่เราจะใช้ได้ในชาตินี้ อย่าไปใช้สร้างโบสถ์ สร้างวิหาร สร้างวัด เลย มันเป็นเรื่องของชาติหน้า แก้ปัญหาของชาตินี้ให้มันตกเสียก่อนค่อยคิดทำบุญสุนทานกัน ขอเท่านั้นแหละครับขอเดียว ข้ออื่นไม่ขอจะทำอะไรให้หมด สุดแต่แต่ส่งเงินไปให้ . . . " ⁸

แนวทางในการแก้ไขปัญหาของบุคคลอื่น

อุทัย พิมพ์ใจชน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดชลบุรี สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ ในขณะนั้น ได้เสนอแนวนโยบายในการแก้ไขปัญหาเพื่อทดแทนนโยบายเงินผัน โดยการจัดสรรงบประมาณออกเป็น 2 ก้อน เท่า ๆ กัน เพื่อช่วยเหลือชาวชนบท ในรูปของเงินพัฒนาตามสายตาผู้แทน และเงินพัฒนาตามสายตาศูนย์ปกครอง โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาทั้งชาวบ้านและระบอบการปกครองประชาธิปัตย์ และยังเป็นภารกิจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย โดยได้กล่าวถึงมูลเหตุในการเสนอแนวนโยบายในการแก้ปัญหานี้ว่า

⁸ สละ ลิขิตกุล รวบรวม, คึกฤทธิ์ ปราโมช พุฒิกัมภีร์ของนักคิด นักวิชาการ นักพูด (กรุงเทพมหานคร: พงษ์เจริญการพิมพ์, 2526), หน้า 44.

"ในความคิดของผม เราต้องเอาเงินไปส่งจังหวัดในลักษณะให้สภาจังหวัดเขาจัดการส่วนหนึ่ง ผมเคยคิดว่าเพื่อเป็นการปลูกฝังประชาธิปไตย เราต้องรู้ว่าจุดอ่อนมันอยู่ที่ไหน ทำไมคนถึงไม่ยอมไปเลือก ส.ส. เขาบอกเลือกแล้วก็เห็นทำอะไรไม่ได้ ส.ส. ตั้งแต่โกหก ทำไมถึงพูดว่าแค่โกหก เพราะไปเจอเขาไม่มีน้ำกิน เขาถามว่าเอาน้ำมาให้เขาได้ไหม ก็เห็นเขาเค็ดครีออน จะตอบได้ยังไงว่าให้เขาไม่ได้ เพราะผู้แทนก็อยากให้ชาวบ้านก็อยากได้ ถ้าไปบอกว่าผมให้ไม่ได้หรอก แล้วใครจะลงคะแนนให้ ถ้าบอกเอาให้ได้แล้ว ถึงเวลาจริง ๆ เข้างบประมาณสมัยก่อนเขาไม่ได้จัดพัฒนาให้ ส.ส. เขาก็จัดไปตามกระทรวง ทบวง กรม อะไรก็ไม่รู้ ส.ส. ก่อนมีมติตามกระทรวงแล้วก็ไม่มีบ่อน้ำ ไม่มีอะไรเลย แล้วเราเลือกตั้งสมัยต่อไปจะเอาอะไรไปหาเสี่ยง หนักเข้าเจ้าบุญทุ่มก็เกิด ใครอยากเป็นผู้แทนก็ช่วยเรื่องบ่อน้ำก่อนลงคะแนน แน่จริงก็ช่วยก่อน เจ้าบุญทุ่มก็พัฒนามาจากตรงนี้ จากที่ราษฎรเขาเบื่อกับเลือกผู้แทนแล้วช่วยอะไรเขาไม่ได้ หนักเข้าคนรวย ๆ ก็ได้เป็นคนจนไม่ได้เป็น เพราะเขาบอกว่าเลือกคนรวยแล้วมันจะได้ทันทีเลย มีเงินโอนไปก่อนเลย ใต้ก่อนต้องเอาก่อน บอกเขาถนนต้องทำถนนให้เห็นเลย ทำถนนไม่ได้เอาตั้งค้มา นี่แหละเจ้าบุญทุ่มเกิด ใครสร้างให้เกิดล่ะ ไม่ใช่ผู้แทนสร้างให้เกิด แต่ระบบมันพาเป็นไปเอง ธรรมชาติมันพาเป็นไปเอง อย่าไปโทษผู้แทน อย่าไปโทษเจ้าบุญทุ่ม อย่าไปโทษราษฎร คุณแล้วเราโทษใครไม่ได้ทั้งนั้น บอกราษฎรเห็นแก่อาภิสลินจ้าง เลือกตั้งต้องเอาบ่อน้ำมาต่อรอง ก็เขาไม่รู้ว่าอนาคตเขาจะได้อะไร ส.ส. จะเข้าไปพัฒนาเขาไม่รู้ว่าพัฒนายังไง ตัว ส.ส. เองก็บอกว่ามาขออะไรผมไม่ได้นะ ผมไม่มีหน้าที่ทำบ่อน้ำ ผมมีหน้าที่รับผิดชอบ เขารู้ได้ยังไงในรับผิดชอบ ราษฎรจะรู้ได้ยังไง เขารู้แต่ว่าเขาเค็ดครีออนเรื่องนี้ ผมเป็นคนหนึ่งที่มีใจจะพัฒนาเรื่องผู้แทนอยากพัฒนาชาวบ้านด้วยผมทำยังไง ผมก็เคยพูดปรารถว่า เมืองไทยถ้าอยากจะทำให้ดี รัฐบาลต้องยอมเสียสละจัดเงินสัก 2 ก้อน ก้อนหนึ่งเรียกว่า "เงินพัฒนาตามสายตาผู้แทน" หมายความว่า เมื่อผู้แทนได้เป็นแล้วต้องมีเงินให้เขาไปพัฒนาแบบปัจจุบันนี้สองล้านห้า แต่ตอนนั้นผมออกไว้ถึง 4 ล้าน 4 ล้านต่อหัว ผู้แทน 300 คน ก็ 1,200 ล้าน ยังน้อยกว่าเงินผันที่ตั้งไว้ 2,500 ล้าน ถ้าผู้แทนคนหนึ่งมีเงินพัฒนาต่อหัว 4 ล้าน เขาออกไปเยี่ยมราษฎรเขาไปหาเสี่ยง เขาไปเจอตรงไหนที่เค็ดครีออนเขาก็ทำไป มันเค็ดครีออนจริง ๆ ไม่เค็ดครีออนชาวบ้านที่ไหนจะมาขอ ก็ทำไป ชาวบ้านก็รู้ว่าเลือกผู้แทนนี้ค้มันได้ต่อไป เขาก็อยากเลือก หนี้ถ้ามันเป็นอย่างนี้ เป็นเงินหลวงไม่ใช่เงินผู้แทน เลือกใครก็ได้ขอให้คนค้ก็แล้วกัน เพราะยังงั้นมันก็ต้องได้อยู่แล้ว สิ่งเหล่านี้ ไม่จำเป็นต้องรวยหรือจำเป็นต้องจน รวยก็ได้จนก็ได้ เพราะยังงั้นก็ต้องมีเงินพัฒนาอยู่แล้ว เอาคนค้ไว้ดีกว่าจริงไหม นี่ค้ส่วนที่ผมคิดว่าจะทำให้ผู้แทนมีความหมายก็ตรงนี้ พอเลือกแล้วความเค็ดครีออนก็ถูกแก้ไขได้ ปีละ 4 ล้าน เมื่อเป็นอย่างนี้ 1,200 ล้านเท่านั้นเอง อีกก้อนหนึ่งคืออะไร อีกก้อนหนึ่งเอาเพื่อตำบลบางตำบลที่ไปเลือกผู้แทนแล้วเกิดสอบตก เขาจะไปร้องกับใคร ไปร้องกับผู้แทนสอบได้ ผู้แทนสอบได้เขาอาจจะโกรธไม่ช่วยหรอก เพราะไม่ช่วยเขา จะไปร้องผู้แทนสอบตก ผู้แทนสอบตกก็ไม่มีอำนาจ อันนี้บบมันตกกับราษฎรเพื่อความยุติธรรมจะต้องจัดอีก 1,200 ล้าน เท่ากับจำนวนหัวของแต่ละจังหวัด สมมุติว่าจังหวัดชลบุรี 5 คน ได้ไป 20 ล้านต่อปี ต้องจัดเงินอีก 20 ล้าน ไปที่จังหวัดชลบุรี เรียกว่า "เงินพัฒนาตามสายตาผู้ปกครอง" เอาไปวางไว้เลย บอกเลยว่าราษฎรไหนที่ผู้แทนไม่ช่วยเค็ดครีออน ให้มาบอกทางราชการ ราชการจะเข้าไปช่วย เขาเรียกเงินพัฒนาตามสายตา

ผู้ปกครอง เพื่อสร้างความเป็นธรรมแก่คนไปเลือกผู้แทนแล้วสอบตก ก็อีก 1,200 ล้าน
ก็แค่ 2,400 ล้าน ยิ่งน้อยกว่าเงินผันรวมกันแล้ว ที่รัฐบาลนี้ (รัฐบาลพลเอก เปรม
คินสุลานนท์) เขาไปทำเหมือนกันในรูปเงินพัฒนา ส.ส. กับเงิน กสช. นั้นนี่คือข้าพผม
แต่ไม่ทำตามที่ผมพูดคือ 4 ล้าน มันก็ไม่ได้อะไรเท่าไร แล้ว กสช. ก็กินกันมาก เพราะมัน
ไม่ออกมาในรูปยั้ง พอออกมาในรูปยั้งบีบบังคับกันเอง แต่ถ้าไม่ออกมาในรูปยั้ง มันออก
มาในรูปเงินไม่ใช้หลักการทางการเมือง เมื่อมันไม่ใช้หลักการทางการเมือง ชาวบ้านที่ไม่มี
ส่วนเกี่ยวข้องทางการเมืองเขาก็ไม่มาสนใจ ถ้าบอกว่านี่เป็นเงินเรื่องของการเมือง มา
ทางการเมืองอย่างนี้ คนที่เขาเลือกผู้แทน ไม่เลือกผู้แทน เลือกผู้แทนสอบตก เขาก็สนใจ
หมด เขาก็จับตากูช่วยกัน 2 ก้อนมารวมกันยิ่งน้อยกว่าเงินผัน ถ้ามองตัวเลขตามที่ผมบอกนะ
ประสิทธิภาพการใช้จะสูงกว่าเยอะ เยอะกว่าเงินผันก็แล้วกัน"⁹

กฤษ สมบัติศิริ เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในขณะนั้น ได้กล่าวเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชนบทไว้ว่า
จะใช้หลักการที่เรียกว่า "กอกุพากรม" ซึ่งเป็นการรวมเอาหลักการทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม
และพาณิชย์กรรม เข้าด้วยกัน เนื่องมาจากปัญหาการขาดเงินและรายได้ค่า ดังนั้น

"ถ้าจะให้ผมทำ ผมจะทำยังไง ผมก็จะพัฒนาชนบท . . . แทนที่จะทำเป็นสภาตำบล ก็มา
ทำเป็นหน่วยรวมการผลิตในกลุ่มเกษตรกรก่อน แล้วผมจะเอากลุ่มการผลิตในด้านอำเภอ
ช่วยในเรื่องค่าใช้จ่าย วงจรของผมไม่ต้องการเอาการเมืองไปเร่งเศรษฐกิจแล้วให้มันกลับ
มาอีก ผมขี้เกียจคอย ผมจะเล่น "กอกุพากรม"¹⁰ เท่านั้นเอง จะหาว่าผมหัวเก่าก็เก่า
เถอะ . . . ผมจะใช้นโยบายสหกรณ์ รวมกลุ่มเกษตรกรให้ครบวงจรการจำหน่ายในตำบล
แล้วตั้งสหกรณ์ให้ครบวงจรการจำหน่ายกับธนาคารพาณิชย์ในระดับอำเภอ 2 อันเท่านั้นพอแล้ว
มีโซโลคัย ทางสหกรณ์ดำเนินการในเรื่องตลาดให้ได้โดยรวมกลุ่มตำบลเป็นฐาน . . .
ให้คนในตำบลมารวมกันในเรื่องการผลิตเท่านั้น แต่ขายไม่เป็น แล้วเราไป expect ให้เขา
ขายเป็น เขาก็ไปเสียท่าพ่อค้าคนกลางแน่นอน ดังนั้น เขาก็ให้สหกรณ์อยู่ในระดับอำเภอ ใช้
ฉางที่รัฐบาลสร้างให้เป็นตัวรับจำหน่ายเท่านั้นไม่รับซื้อ แล้วก็ให้กู้เงินมาเพื่อทำการปลูกข้าว
ถ้าปลูกข้าวก็จะคืนให้ในอัตรา 3,000 บาท หรือ 2,000 บาทก็ตาม เสร็จเมื่อไรก็นำมาคืน
ธ.ก.ส. ในโซโลคัยของสหกรณ์อำเภอ ผมก็จะออกไปอ่าวให้ แล้วก็ไปหักเงิน ธ.ก.ส. ผมซื้อ
แพงผมก็ต้องเก็บไว้บ้าง เก็บไว้ส่วนหนึ่ง ข้าวนี้ยังไง ๆ พ่อแม่ก็หากินมา ซื้อถูกขายแพง

⁹สัมภาษณ์ อุทัย พิมพ์ใจชน, สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดชลบุรี, 21 พฤศจิกายน
2529.

¹⁰กอกุพากรมที่กล่าวถึงนี้ เป็นนโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ประกาศใช้เมื่อ
พ.ศ. 2482 เรียกว่า "กอกุพากรมนำชาติ" คือ เอาเกษตรกรให้มาเข้าวงจรอุตสาหกรรมแล้วมี
ตลาดด้วยคือ พาณิชย (ก คือ เกษตร - อ คือ อุตสาหกรรม - พา คือ พาณิชย)

อยู่ตลอดเวลา ในฤดูที่ซื้อถูกมันออกพร้อมกันหมด นอกฤดูก็ขายแพง เก็บก็เก็บเป็นข้าวเปลือก เก็บเป็นข้าวสารก็เสียเร็ว ข้าวเปลือกเก็บได้ 2 ปี ฉางรัฐบาลอยู่ที่นั่น ตั้งสหกรณ์ขึ้นมา เอาธนาคารมา manage ฉาง ธนาคารพาณิชย์ในต่างจังหวัดรับเงินมาได้เท่าไร 25% ต้องใช้อยู่ในท้องถิ่นนั้นเอง เอาเข้ากรุงเทพฯ ไม่ได้นี่คือกฎหมาย อย่างนี้ธนาคารพาณิชย์ก็ตาย บอกว่าได้ 100 ต้องเก็บไว้ 25 ปล่อยไม่ได้ไม่รู้จะไปให้ใครก็เอาเงิน 25 บาท ไปให้ ธ.ก.ส. ก็บอกว่าสหกรณ์ที่อื่นไม่รู้ ต้องตั้งเอาถึงจะได้ ก็บอกให้ ธ.ก.ส. มาตั้งเองที่ตำบล ใช้ของ ธ.ก.ส. เอาทุกสิ่งทุกอย่างให้ประสานกัน เพราะฉะนั้นปัญหาอะไรก็ไม่มี ในเมืองไทยมีปัญหาอะไรต้องแก้ ไม่มี ผมเป็นนายกรัฐมนตรีวันนี้ไม่มีปัญหาอะไรให้แก้เลยจับประสานเท่านั้นเอง"¹¹

ถวิล ชำรงนาวาสวัสดิ์ รองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในขณะนั้น ได้กล่าวถึงแผนการในการทำมาหากินของเกษตรกรเพื่อให้มีงานทำตลอดปีว่า ปัญหาของชนบทจริง ๆ นั้น อยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น เกษตรกรควรที่จะหันมาเลี้ยงสัตว์บ้างแทนที่จะปลูกพืชเพียงอย่างเดียว ซึ่งจะทำให้มีงานทำตลอดทั้งปี ดังนี้

"ปัญหาเรื่องการมีงานทำทั้งปีในชนบทนั้นมีความแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ในบริเวณที่ราบภาคกลาง เรากำลังดำเนินการแบบที่เรียกว่าการจัดรูปที่ดิน และในการพัฒนาท้องไร่ท้องนามันนั้น จะจัดการในเรื่องชลประทานก่อนเพื่อนเพื่อให้เกษตรกรได้มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถปลูกพืชหมุนเวียนได้ตลอดปีด้วย ฉะนั้น การว่างงานของเกษตรกรในภาคกลางจึงอาจจะไม่เกิดขึ้นเลย แต่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปัญหานี้เป็นปัญหาที่มองเห็นได้อย่างชัดเจนทีเดียว เพราะว่าภาคนี้เป็นภาคที่มีฤดูร้อนที่แห้งแล้งและยาวนานมาก ซึ่งระหว่างนั้นเกษตรกรไม่สามารถปลูกพืชผลอะไรได้เลย สำหรับในภาคเหนือปรากฏว่าหลายต่อหลายจังหวัดมีระบบการชลประทานธรรมชาติที่ได้ผลดีมาก การที่เกษตรกรมีน้ำใช้สมบูรณ์ตลอดปี ทำให้ปัญหาการว่างงานในฤดูแล้งของเกษตรกรในภาคเหนือมีอยู่น้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยเหตุนี้แหละ จึงอาจกล่าวได้ว่า ปัญหาการว่างงานในท้องถิ่นชนบทนั้นมีอยู่จริงเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น ส่วนภาคอื่น ๆ นั้นเกือบจะไม่มีปัญหาอะไรเลย และแม้แต่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเอง เราก็หวังว่าคงจะมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้ กล่าวคือ แทนที่เกษตรกรจะปลูกพืชผลเพียงอย่างเดียว แล้วก็ต้องหยุดพักไปเป็นระยะเวลายาวนานเพราะจะต้องรอคอยฝนให้ตกลงมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง เกษตรกรก็อาจจะหันไปทำงานอื่นที่ไม่จำเป็นต้องพึ่งฟ้าพึ่งฝนมากนักก็ได้ เช่น การเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ซึ่งการเลี้ยงสัตว์นั้นว่ามีลู่วางที่แจ่มใสมาก เนื่องจากความต้องการเนื้อสัตว์ในตลาดโลกนับวันแต่จะเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ถ้าเกษตรกรในภาค

¹¹สัมภาษณ์ กฤษ สมบัติศิริ, 10 กรกฎาคม 2529.

ตะวันออกเฉียงเหนือหันมามีอาชีพเลี้ยงสัตว์กันอย่างเป็นลำเป็นสันจริง ๆ แล้ว แน่นนอนที่สุด การว่างงานคงจะไม่เกิดขึ้น ตรงกันข้ามเขาจะมีงานทำตลอดทั้งปีทีเดียว . . . ¹²

ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ กล่าวถึงแนวทางในการพัฒนาชนบทนั้น ควรใช้วิธีการพัฒนาชุมชน มาแทนที่นโยบายเงินผัน เพราะนโยบายเงินผันนอกจากจะนำไปสู่การทำลายระบบการพัฒนาชุมชน ที่เคยทำกันมานานแล้ว ยังทำให้งบประมาณที่รัฐบาลชุดที่ผ่านมาได้ส่งออกไปนับหมื่นล้านบาทจะไม่ ได้ผลอีกต่อไป นอกจากการเสนอวิธีการพัฒนาชุมชนแล้วก็ยังเสนอแนวทางการพัฒนาชนบทในรูป ของแผนพัฒนาจังหวัดอีกด้วย ดังต่อไปนี้

". . . เรามีวิธีการพัฒนาประเทศไทยด้วยวิธีการที่ดีมาก นั่นก็คือ การพัฒนาชุมชน การ พัฒนาชุมชนคือ การร่วมมือของประชาชนในชนบทและรัฐบาล ด้วยคำพยายามใช้ทรัพยากร ในท้องถิ่น แรงงานจากประชาชน และถ้าส่วนชาครัฐบาลจะอุดหนุนในรูปของเงินอุดหนุนคือ counterpart fund ฉะนั้น ประชาชนจะคำนึงถึงความเจริญในท้องถิ่น หรือจะพูดอีกอย่าง หนึ่งว่า คำนึงถึงการพัฒนาทางด้านจิตใจกับวัตถุไปพร้อม ๆ กัน แต่พอเงินผันเข้าไปแล้ว ประชาชนจะคำนึงถึงตัวเงินอย่างเดียว จะไม่คำนึงถึงเลยว่างานนั้นจะพัฒนาจิตใจ จะพัฒนา ชนบท จะมีความภาคภูมิใจในความเจริญของท้องถิ่น ไม่เอา จะรับจ้างลูกเดียว คือ จะเอา เงินวันละเท่านั้น เท่านั้น เสร็จแล้วโครงการพัฒนาท้องถิ่นที่รัฐบาลทุ่มเงินไปเป็นหมื่น ๆ ล้าน บาทไปแล้วก็เสียหาย เราตั้งกรมการพัฒนาชุมชน ตั้งแต่ปี 2505 แต่เราพัฒนาด้วยวิธีการ พัฒนาชุมชนก่อนหน้านั้น ตั้งแต่ปี 2502-2503 แต่ละปีได้ทุ่มเงินไปสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่น เพราะว่าหลักการพัฒนาท้องถิ่นนั้น เราต้องการที่จะสร้างความสำนึกในท้องถิ่นให้กับประชาชน โดยเราเอาการพัฒนาวัตถุไว้ทีหลัง การพัฒนาจิตใจไว้ข้างหน้า แต่ปรากฏว่าพอเงินผันเข้าไป คนทำงานพัฒนาชุมชนหมดเลย หันมารับจ้างเพื่อที่จะเอาเงิน ต่อไปการลงแขกซึ่งเป็นวิธีการ ที่ใช้ในการพัฒนาประเทศมาเป็นพัน ๆ ปี แยกเลย . . .

ในการวางแผนพัฒนาจังหวัดนั้น คือ การใช้งบประมาณให้เป็นไปตามความจำเป็นที่ เหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น โดยอาศัยจังหวัดเป็นองค์กรใหญ่ที่สุด การกักงบประมาณที่เคย มีมาในสมัยก่อน ๆ ก็หมดไป เป็นต้นว่า ในชนบทมีปัญหาที่เกิดขึ้นสัก 10 อย่าง ก็มี โครงการองค์กรท้องถิ่นในระดับตำบล หมู่บ้าน จนกระทั่งสูงขึ้นมาถึงจังหวัดเขาอนุมัติ แล้วว่า การแก้ปัญหาทั้ง 10 อย่างนี้ จะมีประมาณ 100 โครงการ สมมติงบประมาณ ของกระทรวงมหาดไทย 100 โครงการ จะส่งไปตามนั้น ที่นี้การกักเงินภาคหรือ เขตของแต่ละหน่วยงานหรือว่ากรมก็ตี จะมาทำไม่ได้ อันนี้ก็คือการผันเงินและผันอย่างมี

¹² ข้อคิดเห็นประจำฉบับ, "ชุมชนชีวิตชาวไร่ชาวนา," วารสารเศรษฐกิจธนาคาร กรุงเทพฯ จำกัด 7 (กรกฎาคม 2518): 346-347.

ระบบด้วย มีแบบแผน มีโครงการ มีนโยบายที่แน่นอน อันนี้เป็นเรื่องของภาคีรัฐบาล ผมไปเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านกรวางแผนตามโครงการเงินกู้ธนาคารโลกของกระทรวงมหาดไทยมา 3 ปี ผมเสนอความคิดว่าแผนพัฒนาจังหวัดที่สมบูรณ์มันจะต้องครอบคลุมถึงโครงการทั้งหมดของภาคเอกชนด้วย จะมีการลงทุนภาคเอกชน อย่างจะมีบริษัทไปรับเหมาก่อสร้าง ไปทำอะไรก็แล้วแต่ที่ใด จะต้องอยู่ในแผนพัฒนาจังหวัดด้วย แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าเอาแผนพัฒนาจังหวัดไป block เขานะ แต่หมายความว่าให้สัมพันธ์กัน คือแผนจะแตกเป็นโครงการ โครงการจะเป็นโครงการประจำปี ซึ่งคำว่า "แผน" นี้ หมายถึงกลุ่มของโครงการตั้งแต่ 2 โครงการขึ้นไป เพราะฉะนั้น จะรู้เลยว่าแผนประจำปีจะมีโครงการของภาคีรัฐบาล ภาคเอกชน หรือร่วมกันอะไรบ้าง ที่เอกชนทำได้ก็ทำไป ราชการจะได้ไม่ต้องไปวางโครงการซ้ำซ้อน เพราะรู้ว่าใครจะทำอะไร งบประมาณก็จะส่งไปตามนั้น ในขณะที่เดียวกันคนที่กำลังอ่อนแอก็สามารถที่จะเข้าไปทำงานนั้นได้ เช่น สุขาภิบาลเห็นปัญหาว่าน่าจะมั่วทำเทียบเรือขึ้นสักแห่งแต่ขาดเงินทุน ก็เอาความคิดนี้ไปขายด้วยการไปกู้เงินจากธนาคารมา ธนาคารจะขโมยความคิดไปแล้วบอกว่าเงินไม่มี แล้วตัวเองก็หาทางทำเอง แต่ถ้ามีแผนพัฒนาจังหวัดแล้วผมคิดว่าจะไม่เกิดขึ้น เพราะการที่จะไปกู้เงินธนาคารรวมทั้งภาคเอกชนด้วย ถึงแม้ว่าจะไม่มีเงิน ธนาคารก็สามารถจะให้ได้ เพราะเนื่องจากอยู่ในแผนแล้ว แต่ถ้าไม่มีแผนแล้ว exclude ภาคเอกชนออกไป เราก็เห็นใจธนาคารเหมือนกัน อยู่ ๆ คนจะมาขอกู้เงินเรา หลักทรัพย์ก็มี แต่เราก็ไม่รู้จะให้ดีหรือไม่ให้ดี แต่ถ้าเรารู้ว่าอยู่ในแผนพัฒนาจังหวัด เราก็กล้าให้ มันก็ดี ซึ่งอันนี้ผมคิดว่าน่าจะมาทดแทนการผันเงินได้ มันก็ผันมาตามหลักและวิธีการของแผนพัฒนาจังหวัดที่ดีที่สุด การที่เอาเงินทุนออกไปเป็นรูปธรรมจะไม่ค่อยได้อะไรมาก มันได้แต่เป็นการทำลาย ทำโครงการซ้ำ ๆ กัน ซุกซุกคลอก ทุกหน่วยก็ทำอย่างนั้น แล้วประชาชนเห็นประโยชน์หรือเปล่า บางที่ซุกซุกคลอกแล้วไม่ใช่ หรือใช้เงินก็ไม่มีประโยชน์"¹³

ภราดร พงษ์สุวรรณ รองเลขาธิการฝ่ายเศรษฐกิจ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ในขณะนั้น กล่าวถึงโครงการที่ควรกระทำคือ น่าจะนำเงินจำนวน 2,500 ล้านบาทนี้ไปทำการปฏิรูปที่ดินแทนที่จะนำเงินไปผันในลักษณะนี้ว่า

"โครงการผันเงินไปสู่ชนบทของรัฐบาลไม่ใช่เป็นโครงการริเริ่มที่จะมายกระดับความเป็นอยู่ของชาวนาชาวไร่ให้ดีขึ้นเพราะการแก้ไขปัญหานั้นที่จะต้องยกระดับความเป็นอยู่ของชาวนาชาวไร่อย่างแท้จริง จะต้องพุ่งตรงสู่แก่นแกนของปัญหา นั่นก็คือ ขจัดระบบการขูดรีดทางค่าเช่า ดอกเบี้ย และการตลาดให้ได้โดยสิ้นเชิง โดยการกระจายการถือครองกรรมสิทธิ์

¹³สัมภาษณ์ ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 25 กรกฎาคม 2529.

ในที่คืนให้ชาวนาชาวไร่อย่างทั่วถึง แก่ปัญหาด้านหนี้สินและตัดพ่อค้าคนกลางให้หมดสิ้นไป ความจริงเงินจำนวน 2,500 ล้านบาท เป็นเงินมหาศาล และจะมีค่ามากหากรัฐบาลใช้ให้ตรงกับปัญหาของชาวไร่ชาวนา แต่สิ่งที่รัฐบาลกำลังกระทำคือ การสัมผัสกับเปลือกและ กระพี้ของปัญหาอย่างผิวเผิน ซ้ำยังปราศจากการติดตามและควบคุม จึงเท่ากับเป็นการ คำน้ำพริกละลายแม่น้ำ หาประโยชน์เป็นขึ้นเป็นอันให้สมกับเงินจำนวนมหาศาลไม่ได้

ในภาวะปัจจุบันโครงการที่จะช่วยขุดชีวิตชาวชนบทให้ดีขึ้นในทางเศรษฐกิจ คือ โครงการ ใต้ถุนหนี้สิน และปฏิรูปที่ดิน ซึ่งเป็นโครงการเร่งด่วนที่จะต้องกระทำไม่ใช่เพียงแต่โฆษณา ว่าจะทำ ๆ อ้างโน่น อ้างนี่ เพื่อชลดความขัดแย้งหรือหาเสียงไปวัน ๆ แล้วไม่กระทำให้ บรรลุไปโดยเร็ว เนื้อหาของการปฏิรูปที่ดินจะต้องประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. จำกัดสิทธิการถือครองที่ดิน และกระจายสิทธิการถือครองที่ดินให้ชาวนาชาวไร่โดย ทั่วถึง
2. ให้หลักประกันในการประกอบการเกษตรแก่ชาวนาชาวไร่ด้วยการจัดระบบชลประทาน ที่มีประสิทธิภาพ
3. จัดระบบตลาดที่มีประสิทธิภาพ ตัดพ่อค้าคนกลางที่คอยสูบเลือดสูบเนื้อให้หมดสิ้นไป¹⁴

วิชัย พิกุลขาว รองประธานสหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทยในยุคนั้น ได้เสนอ แนวทางในการดำเนินการกับเงินจำนวน 2,500 ล้านบาท นี้ว่า ควรจะนำไปใช้ในการใต้ถุน หนี้ให้แก่ชาวไร่ชาวนา แทนที่จะผันเงินออกไปใช้ในการสร้างถนน ชุกชุมคลอง เพราะผลประโยชน์ ไม่ได้ไปตกที่ชาวไร่ชาวนาอย่างแท้จริง แต่กลับทำให้พ่อค้า นายทุน เข้าไปขูดรีดชาวไร่ชาวนาได้ สะดวกขึ้น ดังนี้

"... ผู้ที่มีโอกาสได้เป็นลูกจ้างมีงานทำส่วนใหญ่ก็คือ พรรคพวกของนายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เท่านั้น ชาวบ้านทั่ว ๆ ไปไม่มีโอกาส เพราะฉะนั้น เงินที่ผันไป 2,500 ล้าน บาทนั้น ผลประโยชน์ไม่ตกถึงชาวไร่ชาวนาจริง . . . ถนนหนทางที่สะดวกขึ้นนั้น แท้จริง แล้วไม่ได้เป็นประโยชน์กับชาวไร่ชาวนามากนักหรอก แต่กลับเป็นประโยชน์กับพวกพ่อค้า นายทุนมากขึ้น เพราะทำให้พ่อค้าเข้าไปขูดรีดชาวไร่ชาวนาได้สะดวกขึ้นกว่าแต่ก่อน . . . ถ้าจะให้มันเป็นประโยชน์กับชาวไร่ชาวนาจริงแล้ว ผมว่าต้องผันเงินจำนวนนี้ไปปลดเปลื้อง

¹⁴ ข้อคิดเห็นประจำฉบับ, "ขุดชีวิตชาวไร่ชาวนา," วารสารเศรษฐกิจธนาคาร กรุงเทพฯ จำกัด 7 (กรกฎาคม 2518) : 353-354.

หนี้สินให้ชาวนา ไถ่ที่นาคืนให้ชาวนา คิดว่าเงินจำนวนนี้ถ้านำไปปลดเปลื้องหนี้สินให้ชาวนาแล้ว ชาวนาก็จะหลุดพ้นจากหนี้สินทันที ไม่ต้องมาร้องเรียนให้รัฐบาลลำบากใจอีก และเงินนี้รัฐบาลก็จะเรียกคืนได้ เพราะถ้ารัฐบาลนำไปเปลื้องหนี้หรือไถ่ที่นาให้ ชาวนา ชาวนาก็ยินดีจะผ่อนชำระคืนให้รัฐบาล"¹⁵

สรุป

แต่ละกลุ่มแต่ละฝ่ายพยายามเสนอแนวทาง เลือกเพื่อแก้ไขปัญหาค่าที่ตนเห็นอยู่ในขณะนั้น ทางฝ่ายรัฐบาลเสนอแนวทางออกมาอย่างหนึ่ง ขณะที่ฝ่ายนักวิชาการ ข้าราชการ นักการเมือง ฝ่ายค้ำและนักศึกษา ก็ได้เสนอแนวทางของตนออกมาอีกอย่างหนึ่ง ต่างฝ่ายต่างก็พยายามผลักดันให้แนวทางของตนที่เสนอขึ้นมาได้รับการยอมรับไปใช้ในการแก้ไขปัญหา แนวทางที่เสนอโดยนักวิชาการ และนักศึกษา นั้น ไม่ได้ได้รับการยอมรับให้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยตรง แต่ก็รวมอยู่ในส่วนหนึ่งของแนวนโยบายของรัฐบาลบางประการ การต่อสู้หรือความขัดแย้งเพื่อผลักดันให้แนวทางที่เสนอมานี้ให้ได้รับการยอมรับนั้นไม่มี ส่วนทางด้านข้าราชการนั้นแม้จะเสนอแนวทางมาแต่ไม่ได้รับการยอมรับเช่นกัน และการต่อสู้ขัดแย้งก็ไม่มีผลเช่นกันแม้ว่าข้าราชการจะมีความพอใจหรือไม่ก็ตาม เพราะตามหลักการแล้วข้าราชการจะต้องเป็นผู้รับเอาแนวนโยบายของฝ่ายรัฐบาลหรือนักการเมืองไปปฏิบัติให้เกิดผลโดยไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้ ส่วนความขัดแย้งในระหว่างนักการเมืองด้วยกัน ซึ่งหมายถึงระหว่างฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้ำนั้น ก็อาจมีการเสนอแนวทางเลือกเพื่อแก้ไขปัญหาค่าที่แตกต่างกัน แต่การต่อสู้ก็มีเฉพาะในสภาซึ่งเป็นไปตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น ซึ่งเมื่อออกมาอย่างไรทุกคนก็ยอมรับ แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเห็นด้วยกับหลักการหรือแนวนโยบายในการแก้ไขปัญหาของรัฐบาล แต่มีวิธีการดำเนินการที่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม แนวทางที่แต่ละกลุ่มเสนอมานี้เพื่อแก้ไขปัญหาค่าให้แก่ประชาชนนั้น ต่างเป็นผลสะท้อนมาจากการชี้ปัญหาของแต่ละกลุ่มนั้นนั่นเอง กล่าวเมื่อแต่ละกลุ่มได้ชี้ปัญหาที่ได้พบเห็นมา และจากทัศนะของตนแล้ว ก็จะพยายามเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาค่าที่ตนเห็นอยู่นั้น ๆ ตามแนวทางและความเชื่อของตนเอง เพื่อให้ปัญหานั้นบรรเทาเบาบางลงหรือหมดสิ้นไป ดังนั้นทางเลือกของแต่ละกลุ่มที่เสนอมานี้จึงสอดคล้องกับการชี้ปัญหาของกลุ่มบุคคลนั้นได้แสดงออกมา เช่น

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 355.

รัฐบาลเห็นความเดือดร้อนของชาวไร่ชาวนาก็เสนอแนวทางผันเงินออกไปสู่ชนบทเพื่อให้ประชาชน
มีรายได้ นักวิชาการก็ว่าควรจะนำเงินไปสร้างโครงการใหญ่ ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศ
มาก ๆ เช่น การสร้างเขื่อน ถนน เป็นต้น นักศึกษาที่มองเห็นความไม่เป็นธรรม และความ
เดือดร้อนเกี่ยวกับที่ทำกินก็เสนอแนวทางในการปฏิรูปที่ดิน เป็นต้น